

scilicet cervos, hinulos, capreas, capreolos²², lepores et cetera ceperit, dominus suus omnia quæ habet ei auferat, possessor vero terræ in qua fera capta fuerit, manum eidem vel dimidiam libram denarium pro manu auferat. Excipiuntur advocatio. . . .

Constitutio pacis in diocesi Constantiensi.

Domnus Constantiensis episcopus in magno conventu abbatum, clericorum, laicorum, in præsentia apostolici legati, qui etiam illo in tempore, ut cre litur, Dei providentia supervenerat, hæc subsequencia omnibus astipulantibus et collaudantibus statuit. Convenit enim, ut pacem usque in pentecostem faceret, ut quisquis huic paci concordaret et firmam custodiret, hac gratia donaretur: In quocunque monasterio sui episcopatus clericorum, monachorum, in conventu cantabuntur septem missæ, duodecim pauperes ter pascentur, preterea singuli presbyteri singulas missas, ceteri litterati singuli quinquaginta psalmos, conversi quinquaginta paternoster. Defunctis vero fiet quicquid illis qui communionem fraternitatis eorum acceperunt. Insuper universi sacerdotes totius episcopatus singuli tres missas cantabunt. Illis vero qui interim olierint, singuli singulas missas, pascentque singuli singulos pauperes. Preterea pœnitentibus septem annorum duæ anni ab episcopo condonabuntur. Hæc de publica pace statuta sunt 12 Kalend. Novembris; quam qui servaverit hanc gratiam habebit. Ab hac vero die quicumque deliquerit in ecclesiis eorumque appendiciis, in sacerdotibus sive in quibusque ordinatis personis, in monachis et conversis, vel in quibuscunque ad iudicium episcopi pertinentibus, de communi consensu decretum est, ut vivus et defunctus nisi resipuerit communionem careat. Presbyter, qui talibus sciens communicaverit, ab officio suo inter-

dictum se sciat, nullamque communionem inter ceteros fratres usque ad dignam satisfactionem habeat.

VII.

CONVENTUS RATISPONENSIS (7).

(An. 1104, Jan., Feb., Mart.)

Ex concilio Ratisponensi, cui interfuit Henricus II imperator cum multis optimatibus.

Statutum est, ut ad placitum cuiuslibet advocati²³ pertinentes semel in anno quando præceptum fuerit, omnes certis in locis conveniant, ibique²⁴ in servitium suum plus non exigant nisi duos modos tritici, et duos porcos, tres cados vini et²⁵ medonis, decem cados cervisiæ, et quinque modios avenæ²⁶. Ut autem ea quæ ad usus fratrum pertinent minus distrahantur, hæc subscripta in usus advocatorum sunt deputata: videlicet tertia pars banuorum, et satisfactio temeritatum, ita tamen, ut si qua dispendia res fratrum patiuntur, primo eis sua restituatur. Werigelda fratrum sunt²⁷, et mancipium pro mancipio. Preterea si prælati ecclesiæ aliqua necessitate cogente damnum sibi vel rebus suis²⁸ illatum salvo ordine suo recuperare non valerint, ipsos advocatos in competentem locum advocat; ubi causas querimoniæ diligenter discutiant, nichilque ibi ab eis vel ab eorum colonis quasi sub iustitia exigant, sed cum caritate hoc quod eis impensum fuerit accipiant.

Hæc autem acta sunt in civitate Ratisbona, anno dominicæ incarnationis 1104, indict. 12, presidente papa Paschali II, presente²⁹ autem Henrico imperatore III, multis hoc tam ecclesiæ quam regi principibus conlaudantibus et confirmantibus, eorum nomina³¹ scripta sunt in majori privilegio.

VARIE LECTIONES.

²² cod. reolos ²³ magnarum ecclesiarum p. Althah. ²⁴ i. advocati p. Althah. ²⁵ vel Althah. ²⁶ a. in pabulum triginta equorum *reliqua desunt in Althah.* ²⁷ sicut Meich. ²⁸ sibi cod. ²⁹ regnante M. ³¹ a. in libro traditionum continentur M.

NOTÆ.

(7) Statutum de advocatis ecclesiarum in conventu Ratisponensi primis anni 1104 mensibus editum, atque in codice bibliothecæ regiæ Monacensis olim Augustano, jam vero inter codices Latinos n. 2 asservato, fol. 89¹, manu sæculi XII exaratum anno 1833 inveni. Præcedunt ibi hæc verba: *Ex concilio Africano. Visum est universis, ab imperatoribus postulandum propter afflictionem pauperum,*

quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum cum episcoporum provisione deligerentur. Primæ constitutionis lineæ in codice Althahensi an. 1260 ab Hermannno abbate conscripto servantur, atque vulgatae sunt in Monumentis Boicis t. XI, p. 26, n. 40; alteram editionem ex libro Frisingensi dedit Meichelbeck Hist. Frising. t. I, p. II, n. 1272.

HENRICI IV IMP. DIPLOMATA

I.

Privilegium pro ecclesia Hamburgensi.

(Anno 1057, Apr. 25.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 79.]

In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. HENRICUS, utvina favente clementia, rex.

Si loca divinis cultibus mancipata, more antecessorum nostrorum, regum et imperatorum, ditare et sublimare curamus, æternam retributionem deus inde futuram liquido credimus. Quocirca omnium Christi nostrorumque fidelium tam futurorum quam presentium noverit industria qualiter nos, pro rem-

dio beatæ memoriæ patris nostri Heinrici tertii regis, secundi Romanorum imperatoris Augusti, et ob interventum dilectæ matris nostræ Agnetis, imperatricis Augustæ, nec non ob petitionem et devotum ac fidele servitium Adalberti, venerabilis Hamaburgensis Ecclesiæ archiepiscopi, quæ est constructa in honorem Sancti Salvatoris et sanctissimæ ejus genitricis Mariæ virginis, quemdam nostri juris comitatum, scilicet in pagis Hunesga et Fivilga, cum eodem jure omnique utilitate, quam antecessores nostri habuerunt vel ullo modo in futurum inde poterit provenire, ad usum ejusdem Ecclesiæ in proprium tradidimus et condonavimus.

Insuper etiam eidem archiepiscopo licentiam et potestatem concessimus in eodem comitatu duos mercatus constituendi, unum videlicet in Winchein, et alterum in Gerleviswert, cum monetis et teloneis, tam in aqua quam in terra et in omni districtione quæ ad forum et regiam pertinet potestatem, ita quidem ut nullus iudex aut exactor vel ulla alia persona, præter libitum prædicti archiepiscopi, regiam nostram traditionem invadere aut irritam facere presumat.

Hanc autem traditionem tali ratione firmavimus, ut præfatus archiepiscopus et successores illius de prænominatis rebus liberam deinceps potestatem habeant tenendi, vel quidquid illis ad usum Ecclesiæ prænominatæ placuerit inde faciendi. Et ut hæc nostra regalis traditio stabilis et inconvulsa omni permaneat ævo, hanc chartam inde conscriptam manu propria, ut infra videtur, roborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Data vii Kalendas Maii, anno Dominicæ Incarnationis 1057, indictione x, anno autem domni Heinrici IV regis ordinationis tertio, regni primo.

Actum Werede. In Dei nomine feliciter. Amen.

II.

Privilegium pro ecclesia S. Petri Mindonensi.

(Anno 1059.)

[ERHARD, *Cod. diplom. Westph.*, p. 117.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HEINRICUS, divina favente clementia, rex.

Omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter Egilbertus episcopus sanctæ Mindonensis Ecclesiæ in honore sancti Petri apostolorum principis constructæ in nostram attulit presentiam piissimi nostri genitoris Heinrici imperatoris Augusti cæterorumque antecessorum nostrorum regum vel imperatorum scripta, in quibus continebatur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res cum omnibus in ipsis rebus consistentibus in illorum receperunt mundiburdium ac defensionem, precatusque est serenitatem nostram, ut hoc ipsum a nostræ imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei nostræque animæ remedium nec non pro regnorum nostrorum stabilitate, prædecessorum nostrorum et paternos mores sequentes et ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ut nullus

A iudex publicus vel quilibet ex judiciaria potestate in ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ, francos liberos et ecclesiasticos litones maalam vel servos cujuslibet conditionis seu colonos contra rationem distringendos nec ulla redhibitiones vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat aut bannum sive heribannum seu ea quæ supra memorata sunt ab illis penitus exigere præsumat. Hominibus quoque eidem Ecclesiæ famulantibus prædictum mundiburdium constitulimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram episcopo et advocatis ejus, quos ejusdem Ecclesiæ episcopus elegerit. Insuper etiam bannum nostrum et monetam teloneumque sive macellum publicum ibi construi licere, et quid quid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus, quidquid vero fiscus exinde sperare poterit, pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum et luminaria concinnanda concessimus, et per se episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, et sub nostra constet defensione, uti cætera regnorum nostrorum ecclesiæ et episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis dominum melius et jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam eligendi inter se pastorem dignum et idoneum, salvo tamen regis sive imperatoris consensu. Et ut hæc nostra regalis confirmatio stabilis et inconvulsa omni permaneat ævo, hanc chartam inde conscribi manuque propria corroborantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis. (L. M.)

Gebehardus cancellarius vice Liutpaldi archicancellarii recognovi.

Data est vi Kal. Aug., anno Dominicæ Incarnationis 1059, indictione xii, anno autem ordinationis domni H, quarti regis vi, regni vero iii.

Actum Polide in Dei nomine feliciter. Amen.

III.

Privilegium pro Ecclesia Paderbornensi.

(Anno 1064.)

[ERHARD, *Cod. diplom. Westph.*, p. 118.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HEINRICUS, divina favente clementia, rex.

Quantum regis liberalitatis est ad usus Ecclesiæ res vel hæreditates donare, tantum regis dignitatis et benevolentis esse consistit donata perpetua pace stabilique jure confirmare, ne quibus gaudet bene partis, unquam doleat pejus amissis. Unde omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam presentibus, notum esse volumus, qualiter nos x mansos in villa Ersten dicta, in pago Pngeren, in comitatu autem Osolt comitis sitos, quos dilectissima

mater nostra Agnes imperatrix Augusta ob remedium animæ suæ et animæ patris nostri piæ memoriæ Heinrici imperatoris Augusti, nec non ob longævam vitam nostram vitæque tranquilla tempora, fratribus Podelbrunnen Deo in Ecclesia Sanctæ Mariæ Sanctique Liborii confessoris servientibus, cum omnibus appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, agris, pratis, pascuis, silvis, venationibus, molis, molendiniis, terris cultis et incultis, viis et inviis, exitibus et reditibus, quæsitis et inquirendis, in proprium tradidit; nos, inquam, eidem sanctæ Dei congregationi perpetualiter confirmavimus, et in æternum contradictione remota omnium possidendos concessimus, ea videlicet ratione ut prædicti fratres liberam inde potestatem habeant tenendi, in melius commutandi, vel quidquid ad communem illorum utilitatem voluerint faciendi. Et ut hæc nostra regalis confirmatio sive traditio stabilis et inconvulsa omni permaneat tempore, hanc chartam inde conscribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis. (L. M.)

Sigehardus cancellarius vice Sigefridi archicancellarii recognovi.

Data XIII Kal. Augusti. . .

IV.

Diploma Henrici IV regis Romanorum pro monasterio Stabulensi. — Confirmat antiquorum regum privilegia, advocatorum oppressiones vetat, jubetque ut duobus monasteriis, Stabulensi et Malmundario, unicus sit abbas.

(Anno 1065.)

[MARTENE, *Ampl. Collect.* II, 70.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HEINRICUS, divina favente clementia, rex.

Sublimitas regalis prudentiæ Deo servientium paci ac quieti omnimodis debet prospicere. Unde comperiat omnium fidelium nostrorum tam futurorum quam præsentium industria, quod monasterii Stabulsi sub nostra ditione siti providentes utilitati, id obtinente apud nostram celsitudinem abbatis ejusdem loci, scilicet Theoderici, reverentia, petente eodem abbate juxta antiquorum regum Sigiberti, Hilderici, Clodovei, Dagoberti, qui constructores fuerunt præfati loci, nec non et imperatorum Caroli, Ludovici, Ottonum trium, Heinrici, sed et serenissimæ memoriæ Chuonradi imperatoris avi nostri, nec non genitoris nostri piæ memoriæ Heinrici imperatoris Augusti saucita appendentium vel traditarum rerum illi ecclesiæ, a tempore sancti Remagli per succedentia tempora, ratam præceptionem firmavimus regali auctoritate nostra. Est igitur nostra dignatione sancitum ut, quidquid prædecessorum suorum temporibus illi loco traditum aut condonatum, seu quod prædecessori suo abbati, videlicet Popponi, imperator Henricus ob suæ animæ mercedem de Hasbanio reddidit beneficium, sive quod a divæ memoriæ avo nostro ipsi fuit restitutum a comite Herimanno, ex herede mortuo, per aliquanta tempora injuste detentum,

A Scaletin videlicet et Palisioi, cum omnibus appendiciis suis, et quidquid ad ipsum locum emit, sextam scilicet de Amblava et Tumbis, a comite Godfrido de Eingeis, vel quod de bono ecclesiæ cambiavit Wendegias, et Corvuoroimon abbatibus S. Maximini, data villa Astebronna loco concambii, sine aliqua infractura maneat inconvulsum. Quoniam vero prædecessores nostri reges vel imperatores suæ auctoritatis firmitate ipsi loco sanciverunt ut advocatus ejusdem ecclesiæ in curtibus ad locum respicientibus non præsumat mansuras aut paraturas facere, redhibitiones vel freda exigere, aut placitum tenere, aut pæfros sumere sibi, sine permissu abbatis vel voluntate, eadem et nos ipsi abbati firmando corroboramus, bannique nostri impositione ne deinceps quisquam hæc audeat infringere vigoramus, et quidquid sane acquisivit aut acquisitum reperit in quibuslibet rebus ecclesiæ, roboratur nostræ auctoritatis rata præceptione, habens immunitatem ab omni advocatorum infestatione. Et quoniam monachis alterius cœnobii, id est Malmundarii, sancita antiquorum regum vel imperatorum non suffecerunt, et sub duobus abbatibus rescindere eadem monasteria laboraverunt, quod a temporibus sancti Remagli adhuc manet inconvulsum, propter hæc, inquam, ut ne qua deinceps inter eos controversia fiat, quod evenisse temporibus domni imperatoris Ottonis secundi constat, statuimus, secundum edictum nostrum, ut sub unius abbatis regimine, sicut jugiter permansit, utrumque sit subjectum cœnobium. Et ut hæc nostræ concessionis ac confirmationis de omnibus his plenior habeatur auctoritas, manu propria hoc præceptum subter firmavimus, sigillique nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domni Heinrici quarti regis.

Sigehardus cancellarius vice Sigefridi archicancellarii recognovi.

Data anno Dominicæ Incarnationis 1115, indictione III, anno autem ordinationis Heinrici quarti XII, regni vero nono.

Actum Treviris in Dei nomine feliciter. Amen.

V.

Privilegium pro Ecclesia Osnabrugensi.

(Anno 1078.)

[ERHARD, *Cod. dipl. Westph. e mss. Henseleri.*]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HEINRICUS, divina favente clementia, rex.

Justitia est qua suum cuique jus tribuimus, quæ via si incesserimus viam regiam sub duce magno Jesu in terram promissionis ingredimur. At si forte fragilitate humana rectis gressibus aliquando exorbitaverimus, legibus ecclesiasticis salubriter admonemur, ut ad viam revertamur justitiæ, emendemus in melius quod per negligentiam aut malitiose peccavimus. Quam ob rem in omne tempus notum esse volumus, quatinus fidelis noster Benno secundus, venerabilis sanctæ Osnabrugensis Ecclesiæ episcopus, nostræ celsitudinis clementiam adut, coepisco-

eorum suorum frequentia stipatus, ac veterem super Ecclesie suae decimis querimoniam lacrymabiliter aures nostras effudit. Idem vero cum per omnem vitam suam a nobis optime meruisset, tum ea de causa dignior erat audiri quod in omnibus necessitatibus nostris fideliter nobis et irremotus comes adhaesit. Talis autem ejusdem fidelis nostri proclamatio fuit quod antecessor noster vir divae et imperialis memorie Carolus ecclesiam sibi commissam a primitiis fundamentis considerat et decimas in episcopio circumquaque terminatas eidem ecclesie in dotem contulerat, eo quod in praediis aut regalibus redditibus donaria ad manus in primitiis fidei et novellae plantationis tempore illis in partibus nulla habebat. Quas donationes juste a praefato principe eidem ecclesie datas et manuscripto regio sub impressione annuli ex more confirmatas, ad multum tempus aibat ecclesie mansisse, usque dum bellicis perturbationibus pars earundem decimarum sub Ludovico secundo per manus Copponis ab eadem scindebatur. Ea de causa cum per episcopos ejusdem civitatis actio et discussio in audientia principum atque antecessorum nostrorum regum et imperatorum saepius haberetur, adjudicata est justior pars episcoporum, injustior adversariorum. Equidem praefatus Coppo primus usurpator earundem decimarum cum totum occasione bellorum injusta dominatione suos in usus raperet, partem Warino fratri suo germano Corbeiensis abbati, partem abbatisse Adele Herefordensis germanae suae concessit. Itaque episcopi causam hanc in curia agentes manifestis comprobationibus eviderunt decimas ad sese legitime ad redire debere. Ventilata est res in conciliis quatuor, primo Romae sub papa Stephano, secundo Triburiae sub Arnolfo imperatore, tertio Bunnae, quarto Ingelheim. Ut in omnibus possessio decimarum communi sententia episcopis adjudicaretur. In ultimo etiam praesentibus fere omnibus Teutonicarum partium episcopis, mediantibus legatis Romanis, sub Joanne papa, cum xxx librarum auri compositione restitueretur. Verum ut semper dominatur iniquitas injustis, res superius emendata et correctae corrupta est. Hujuscemodi vero causam cum fidelis noster praefatus Osnebruggensis Ecclesiae episcopus ad aures nostras saepius referret atque emendari et corrigi postulare, nos, et aetatis imbecillitate detenti et adversariorum ejus precibus exorati, multo tempore facere negleximus. Tandem assiduis ejus et coepiscoporum suorum jus suum agnoscentium admonitionibus devicti, locum et diem statuimus, ad quem episcopus et adversarii ejus cum manuscriptis utrinque venirent. Aderant xx aut plures episcopi, tum principes regni atque aliorum fidelium nostrorum numerosa multitudo. Lecta sunt in auri- bus omnium amborum chirographa, dicta atque acta sunt diligentius omnia. Acclamatum est ab omnibus justas esse partes episcopi, adversariorum injustas, atque ut eidem episcopo suaeque Ecclesiae justitiam faceremus studiosius omnes instabant. Quam ob rem

A injustum putantes aequitatem negligere et justitiae diutius obniti, petitioni fidelium nostrorum et consiliis acquievimus. Proinde auctoritate hujus praeccepti nostri statuente statuimus, ut eadem decimae ad dominium episcopi ejusque dispositionem, uti Carolus instituit, revertantur. Neque sit advocatus aliquis aut alia major vel minor persona, qui episcopos ejusdem civitatis hac in re amplius inquietare audeat, sed episcopi easdem decimas quieto ordine et pace perpetua teneant, possideant, disponant, ea spe et in divinae pietatis confidentia, ut haec decimarum justa restitutio animabus parentum nostrorum, id est avi, avi, matrisque nostrae imperatricis A. et chori patris nostri H. imperatoris Augusti, fiat peccatorum remissio et negligentiae quam ipse in hac causa commisit apud Deum fiat oblivio, et ut in singulis diebus et in anniversario eorum qui in bello contra Saxones corruerunt ibidem memoria fiat et specialis oratio animae Sigfridi, in eodem bello occisi, ordinetur et fiat; ita ut sibi quotidie specialis missa et omni III feria communiter a fratribus in choro una missa pro omnibus interfectis nostris et omnibus fidelibus decantetur, et ad cursus horarum ps. i. Prebenda quoque detur ei clerico, qui haec quae Sigfrido debent diligenter observet. Convenimus etiam cum episcopo cohaudatione clericorum suorum pro salute corporis et animae nostrae omni hebdomada xxx missae pro vivis et defunctis ibidem decantentur. Post obitum autem nostrum specialiter pro animae nostrae et parentum nostrorum remedio missae et totidem psalteria ibidem decantentur nunc et in omne tempus futurum. Talia enim optantes credimus apud misericordem Deum et nostram deleri negligentiam et antecessorum delicta redimi, qui hac in causa negligenter et malitiose egerunt. Et ut hujus praeccepti nostri auctoritas omni aetate maneat stabilis et inconvulsa, chartam hanc scribi praecipimus et manu nostra, ut est consuetudo regum et imperatorum, corroboravimus et sigillo nostro signari jussimus.

Signum domni Henrici regis quarti invictissimi. (L. M.)

Gebehardus cancellarius vice Sigfridi archiepiscopi recognovit.

Data vi Kal. Febr., indict. ii, anno Dominicae Incarnationis 1078; anno autem regni domni Henrici regis quarti xxiii.

Actum Moguntiae feliciter. Amen.

VI.

Privilegium pro Ecclesia Osnabrugensi.

(Anno 1079.)

[ERHARD, *Cod. diplom. Westph.*, e mss. Henselari.]

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, HENRICUS, divina favente clementia, rex.

Si querimonias sacerdotum, quas nobis de necessitatibus Ecclesiarum sibi commissarum obtulerunt, attenterimus, et justitiam misericorditer illis impendendo ad finem perduxerimus, praesentis scilicet et aeternae felicitatis praemia exinde mercari liquido confidimus. Idcirco notum esse volumus omnibus

sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque fidelibus, presentibus scilicet et futuris, qualiter fidelis noster Osnebruggensis episcopus secundus Benno, in nostro s ruitio longo tempore devotissimus, serenitatis nostræ clementiam adiit, Apostoli præceptum sequens, arguendo, increpando, obsecrando et juventutem nostram incusando, querimoniam faciens, se suosque antecessores nostrorum antecessorum, scilicet avi nostri Khunradi et chari patris nostri bonæ memoriæ Heinrici imperatorum, forsitan in hac causa ignoranter delinquentium temporibus, multas injurias et varias oppressiones de potentibus illius regionis, maxime autem a Corbeiense abbate et Herifurdense abbatissa illorumque fautoribus, in decimarum direptione, ad suam Ecclesiam debite pertinentium, jam diu miserabiliter sustinuisse. Cujus proclamationi, quamvis sæpius iteratæ, diutius quam feliciter assentire renuentes, ætatis ténacitate ac quorundam consiliariorum nostrorum tunc temporis juventuti nostræ providentium dissuasionem ad hæc determinanda variis occasionibus præfixis nos excusavimus. Sed tandem crebris et infinis etiam pro Christianitatis miserabili defectu querimoniis et multorum clericorum et laicorum jus suum agnoscentium rogatu et consilio devicti Wormaciensi eidem episcopo suisque adversariis, ubi principibus nostris pro cæteris regni negotiis convenire statutum est, ut et ipsi venirent præcepimus. Ibi vero x episcopis, x abbatibus cæterisque quamplurimis clericis ac laicis presentibus utriusque partis scripta episcopus et sui adversarii in medium proferebant. Episcopi vero, scriptis lectis et intellectis, Osnebruggensem ecclesiam, Adriani papæ consilio et consensu a magno et illustri viro Carolo primitus in provincia Westfala fundatam, et a venerabili Egilfrido Leodicensi episcopo consecratam, et quia sibi tunc temporis prædia vel alia in illa regione non erant donaria, unde episcopus vel clerici ibi Deo militantes sustentarentur, decimis cunctorum infra terminos ejusdem episcopatus degentium et noviter ad Christianitatem conversorum consecrationis ejus die dotatam, et postea iiii apostolorum virorum privilegiis, scilicet Leonis, Fascalii Eugenii et Gregorii, stabilitam esse, et omnem hominem eisdem privilegiis ante nos relectis, qui hæc sancita aliquo modo irritaverit, anathematizatum constare, absque ulla ambiguitate didicimus. Ex abbatis autem scripto quod attulit regali auctoritate confirmato juniorem Ludovicum quandam cellam Corbeiensi ecclesiæ, nomine Meppiam, Herifurdensi autem ecclesiam, nomine Bunede, cum decimis sibi pertinentibus in episcopatu Osnebr concessisse intelleximus. Ad hæc infringenda et ad nihilanda ejusdem junioris Ludovici chartam ipsius propria manu roboratam et sigillo ejus assignatam episcopus in palam proferebat, in qua idem Ludovicus avi patrisque sui statuta super eisdem decimis præfatæ Osnebruggensi ecclesiæ stabilivit et in earumdem decimarum traditionibus quidquam derogasse, ut abbatissæ scripta referunt, denegavit. Abbate autem et

A abbatissa propter hoc solum quod ibi videbatur legitimum aliquid quo inniti possent non habentibus episcopus plurimorum antecessorum nostrorum regum et imperatorum, scilicet Arnolphi filiique ejus Ludovici, Heinrici primi, trium Ottonum chartas ipsorum manibus roboratas et sigillis assignatas, ecclesiæ suæ easdem decimas stabilientes præsentari legendas. Ibi vero utrorumque sententis auditis et subtiliter dijudicatis, archiepiscopi, episcopi cum omni clero, duces et comites, etiam ipsis priores adventes, petitionibus episcopi consentire debere justitia exigente unanimi concordia omnes affirmavit. Promisit etiam nobis præfatus episcopus, decem cæterisque ejusdem Ecclesiæ clericis stipulantibus, dum locus maneret integer et indestructus, pro via B nostra statuque regni dum viveremus, post obitum autem pro nostri et chari patris nostri Heinrici imperatoris Augusti, matrisque nostræ Agnetis imperatricis, avi, aviæque animarum remedio, xxx missas totidemque psalteria per singulas hebdomadas ibidem decantari et ad omnes cursus horarum psalmum mon. Insuper statutum est ut in ævum omni tertia feria communiter fratribus in choro pro anima Sigefridi chari servientis nostri cæterorumque qui pro nostro honore defendendo in publico bello corruerunt, specialis missa decantetur. Quapropter Domini nostri Jesu Christi et beati Petri principis apostolorum et pretiosissimorum martyrum Crispini et Crispiniani, nec non pro veneratione Caroli imperatoris Augusti magni et pacifici et ejusdem ecclesiæ fundatoris devotissimi et cæterorum antecessorum nostrorum eandem ecclesiam suis scriptis et præceptis roboratum, nec non avi patrisque nostri atque nostra cæterorumque videlicet regum qui in eandem Ecclesiam justitiam sibi denegando peccaverunt animarum remedio et liberatione, et ejusdem episcopi sedula et diuturna proclamatione, nostræ immunitatis et libertatis præceptum super eisdem decimis episcopo suæque Ecclesiæ stabilendis fieri decrevimus. Præcipientes ergo jubemus ut sicut reliquæ in regno nostro sanctæ Dei Ecclesiæ ab antecessorum nostrorum regum et imperatorum præceptis et scriptis stabilitate consistunt, ita et hæc Osnebr. Ecclesiæ per hoc nostrum præceptum, Domino optinante, D stabilitate consistat. Concedimus etiam eidem episcopo et licentiam damus, imo præcipimus, secundum Caroli institutionem decimas cunctorum infra suum episcopatus terminos habitantium, quibus jam de injuste caruit, in suam episcopalem potestatem recipere, nemine contradicente. Sed liceat præfato episcopo easdem decimas cæterasque res suæ Ecclesiæ quas modo possidet vel deinceps adquisierit quovis ordine possidere, suasque Ecclesias, sicuti cæterorum jus est episcoporum, corrigere et earum censibus absque ulla contradictione disponere. Sicque firmiter stabilitum est ut cuncti ejus successores hæc eadem a nobis sancita pari modo sortiantur. Et et hæc auctoritas nostra firmiorem in Dei nomine habeat stabilitatem, manu nostra propria ut solent

idetur hanc chartam roborantes sigillo nostro jus- A
 inus assignari.

Signum domni regis Henrici quarti invictissimi.
 L. M.)

Gebehardus cancellarius vice Sigefridi archican-
 cellarii recognovi.

Data III Kal. April., indict. II, anno Dominicæ
 incarnat. 1079; anno autem regni domni regis
 Henrici quarti XXIII.

Actum Ratisponæ in Dei nomine feliciter. Amen.

VII.

*Confirmatio privilegiorum et jurium episcopo Patavino,
 ejusque Ecclesiæ facta ab Henrico IV rege.*

(Anno 1079.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, II, 73.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HENRI- B
 cus, divina favente clementia, rex.

Quoniam regis vel imperatoris dignitatis officium
 esse constat, ut ecclesiæ Deo et sanctis dicatæ, ob
 divini cultus augmentum, novis semper privilegiis
 contra omnes infestantium incursiones muniantur,
 idcirco notum esse volumus omnibus fidelibus no-
 stris, tam præsentibus quam futuris, qualiter vir
 venerabilis D. Paduanæ Ecclesiæ episcopus serenita-
 tis nostræ clementiam adiens postulavit, ut eidem
 ecclesiæ sibi commissæ, in honore Sanctæ Dei ge-
 nitricis Mariæ constructæ, immunitatis et libertatis
 præceptum fieri decerneremus, per quod res et pro-
 prietates, quæ suo episcopo subdi videntur, vel
 subdi jure debentur, firmiter et plenius habere va-
 luisse. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri

Jesu Christi assensum præbentes, ita fieri decrevi- C
 mus, et hoc præceptum inde conscribi jussimus,
 firmiter præcipientes, ut præsulis jam dicti sedes
 sancta perpetuo per hoc nostrum præceptum, Deo
 opitulante, constat firmiter stabilita. Confirmamus
 etiam per hanc nostri præcepti paginam et firmiter
 corroboramus omnia præcepta et mundiburdia im-
 peratorum sive regum, quæ eadem ecclesia habere
 videtur. Stabilimus etiam per hoc præceptum quid-
 quid eadem ecclesia habere videtur, vel quidquid
 ei jure habere debetur. Nominatim flumen, quod
 vocatur Retrone a vado Silicis usque ad locum quod
 intrat in flumen, quod vocatur Brenta, inde usque
 ad fossam, quæ vocatur Baiba, et fossam cum flumi- D
 ne, quæ est a capella Sancti Michaelis usque ad
 portum de Ponte de Fossumba; ita ut nulli liceat
 molendinum ædificare in prædictis aquis et præno-
 minatis locis, vel clusam, vel piscariam, vel aliquod
 ædificium, vel obstaculum facere sine licentia ejus-
 dem episcopi, vel successorum suorum a parte
 prædicti episcopi. Nominatim quoque Ladrum cum
 pratis et omnibus adjacentis suis, et pontem, qui
 dicitur Vicentinus, cum arcibus et molendinis
 omnibus, quæ habere videtur prædictum episcopium,
 vel quæ ei jure debentur. Nominatim quoque ripa-
 ticum, teloneum, portus, mercata omnia prædicta
 in omnibus quæcunque in finibus Paduæ continen-
 tur. Nominatim insuper septem libras monetæ Ve-

netiarum, quas in nostro adventu in regnum Italia
 cum Sacenses una causa, quia episcopus Paduæ
 est comes Sacensis; et præcepto Patris nostri dicunt
 se nobis debere. Hæc omnia per hanc nostri præ-
 cepti paginam corroboramus atque firmamus, firmi-
 ter præcipientes, ut deinceps nullus princeps, nul-
 lus judex publicus, nullus dux, nulla alia judiciaria
 potestas aut comes, vel missi dominici, nulla magna
 vel parva persona hoc nostrum præceptum infringere
 præsumat. Si qua vero personæ magna vel
 parva hujus nostri præcepti instituta vel concessa
 in aliquo infringere, seu personis aut bonis præno-
 minati episcopi, sive prædicto episcopo suisque
 successoribus aliquam vim intulerit, componet cen-
 tum libras auri, medietatem, cameræ nostræ, me-
 dietatem prædicto episcopo, etc.

Signum domni Henrici regis quarti invictissimi.

Burchardus cancellarius vice S... archican-
 cellarii recognovi.

Data X Kalend. Augusti, indict. II, anno Dominicæ
 Incarnationis 1079, anno autem regni domni regis
 Henrici quarti XXIII.

Actum Ratisponæ in Dei nomine feliciter. Amen.

VIII.

*Henrici IV Germaniæ ac Italiæ regis privilegium
 Petro abbati concessum pro monasterio Sancti
 Eugenii in comitatu Senensi.*

(Anno 1081.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, VI, 197.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HEN-
 ricus, divina favente clementia, quartus rex. Quid-
 quid sanctis locis religiosisque viris inibi Deo sanctis-
 que ejus famulantibus, pro more et traditione
 antecessorum nostrorum, firmanda concesserimus,
 ad æternæ retributionis beatitudinem nobis proveni-
 re speramus. Igitur omnium sanctæ Dei Ecclesiæ,
 nostrorumque fidelium, præsentium scilicet ac futu-
 rorum, comperiat solertia qualiter abbas Petrus cum
 monachis in cœnobio Sancti Eugenii, quod est si-
 tum in comitatu Senensi, nomine Pilosianus. . . .
 . . . nobis indicavit, quod famis ac nuditatis indi-
 gentia ibidem Deo servire non possent, eo quod
 curtes, terrasque, quas antecessores nostri ad sum-
 ptum eorum contulerant, pravi homines abstulissent.
 Nos, in nostram deveniant dominationem
 ac proprietatem res et prædia, quæ a præcessoribus
 nostris ibidem collata, sunt confirmata et corrobora-
 ta, confirmare et corroborare statuimus, ea vide-
 licet ratione ut cum omni quiete et tranquillitate
 teneant, firmissime possideant absque ulla contra-
 dictione personæ, hoc est ecclesiam Sancti Petri,
 quæ dicitur Campus, cum omnibus appendiciis suis
 et curte de Untione, ecclesiam Sancti Savini cum
 corticella in Andrina et in Citinella et in Vagina et
 in Poagia, ecclesiam Sancti Petri in Arganello cum
 appendiciis suis in Tudina, in Grigi, ecclesiam Sancti
 Michaelis in Veronulla, cum pertinentiis earum, et
 in Sicali, ecclesiam Sanctæ Cæciliæ in Meudina,
 ecclesiam Sancti Angeli in Lucinula, in Certina et

in Calcina, et curte Vescona, in Taverna, et in Arbiola, ecclesiam Sanctæ Agnetis, ecclesiam Sancti Petri in Monte Sinderi, et curte delle Stine, cum ipso castello, ecclesiam Sancti Anastasii in Haniaria, et curte quæ est in plebe de Sancto Petro in Valle, ecclesiam Sancti Angeli, quæ est in Vajano, ecclesiam Sancti Angeli in Certano, ecclesiam Sancti Petri in Baruntulo, cum ipso Pojo in Cerialta, ecclesiam Sancti Pauli in burgo de Sena, ecclesiam Sancti Miniati, ecclesiam Sancti Angeli, et medietatem ecclesiæ Sancti Romuli cum omnibus pertinentiis et usibus earum, et locum Sancti Augustini, in quo castrum ædificatum est, et terra de Cursiniano, et duos mansos in Campriano, et ecclesiam Sancti Pauli in castello de Origia cum suis pertinentiis, et ecclesiam Sancti Eugenii cum suis appendiciis in Poliano, et terram in Saturniano, et curtem de Serdille, partemque castelli de Barcula, et partem de castello Leciniano, nec non partes ecclesiarum et terræ, et tertiam partem ecclesiæ Sancti Petri in Malenino, ac duas partes ecclesiæ Sanctæ Mariæ in Malenina cum suis pertinentiis. Insuper concedimus illis, et omnino annuimus ut monasterii suprascripti incolæ decimationes de mansis, terris, vineis, et de omnibus rebus ad prædictum monasterium pertinentibus, sicut hactenus prædecessores eorum Præcessoribus nostris imperatoribus usi sunt habere, per hunc nostræ auctoritatis præceptum deinceps habeant, et quiete possideant. Jubemus etiam firmiter, ut hæc nostra confirmatio in futurum stabilis et inconvulsa permaneat. Et ut nullus episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, nullaque magna vel parva persona illos prædictos cœnobitas inquietare, molestare, vel ullam injuriam de prænominatis rebus injuste injuriam inferre præsumat. Si quis vero hoc nostræ auctoritatis præceptum violare tentaverit, sciat se compositurum auri optimi centum libras, medietatem nostræ cameræ, medietatem abbati et fratribus ejus. Et ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria roborantes, sigillo nostro jussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis invictissimi.

Burchardus episcopus et cancellarius recognovi.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo octogesimo primo, indictione iv, secundo Nonas Junii, anno autem domni Heinrici xxvii, regni vero xxv.

Actum Romæ in Christi nomine feliciter. Amen.

IX.

Concordia inter Henricum IV regem, et populum Pisani, ubi pacta inter eos inita recensentur.

(Anno 1081.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, V. 19.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, HENRICUS, divina favente clementia, rex.

Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, qualiter nos consilio nostrorum principum, fidelibus nostris, Pisanæ urbis civibus, quod rogaverunt concessimus. Siquidem annuimus

A et firmiter statuimus, quemquam hominem in communi consensu eorum, nec rasas apprehendere, nec dissipare, nec sigillare infra civitatem Pise, neque in burgis, si foras civitatis ipsi habuerint cimenta, nec muros suprascriptæ civitatis destruere, nec optatecare, neque suprascriptam civitatem igne cremare, nec foderare jubebimus. Et si offensionem miserimus aliquam super aliquem hominem sive de terra, sive de aliquo crinine, cum duodecim sacramentalibus absque pugna, excepto de vita, aut moribus, aut honore nostro, si approbare voluerit ille, quibus consilium cum eo invenerit. Nec bannum tollemus, nisi per legem. Nec homo capiatur a nobis de suprascripta civitate vel burgis, nisi per legem terre prohibuerit, et allodium in civitate vel foris non habuerit. Nec hominibus præparatis ad navigandum iter prohibemus, nisi studiosè hoc fecerint propter querimoniam de eis factam. Et si culpaverimus aliquem eorum, qui ob hoc se præpararet, ut justitiam possit evitare, permittimus cum sacramento suo se defendere. Et si aliquis eorum in itinere fuerit, mulierem ejus in distractionem non mittemus. Et de tenimento, quod aliquis tenuerit per beneficium, quod a nobis tenuerit, eum non divestiemus nisi per legem. Et consuetudines, quas habent de Mari, sic eis observabimus, sicut illorum est consuetudo. Et illum, super quem reclamatio venerit de terra, si guarentem habere potuerit, vel possessionem jurare voluerit, per pugnam fatigari non sinemus. Et hominibus de alia civitate, aut de alio castello, vel de alia villa, vel de alio signoratico, legem non faciemus de Pisanis hominibus, nisi illi de suprascriptis locis, vel eorum seniores, qui offensionem fecerint, legem faciant prius Pisanis hominibus. Fodrum de castellis Pisani comitatus non tollemus, nisi quomodo fuit consuetudo tempore Ugonis marchionis. Hominibus in villis habitantibus de eorum comitatu fodrum non tollemus. Nec aliquam consuetudinem superimponemus, nisi quantum tres meliores homines ppt (sic) seniores per villam et castella juraverint, quod eorum consuetudo fuit tempore suprascripti Ugonis. Qui si jurare noluerint, jurare constringemus. Castaldionem, vel aliquem nostrum missum in suprascripta civitate vel comitatu eorum, ad placitum faciendum eis superesse non sinemus de alio comitatu. Puellis, nec viduis maritum interficemus in comitatu Pisano. Nec pretium inde invito tollemus, nec invite alicui conjugabimus. Mercatum in calciam in villis comitatus eorum fieri non sinemus, nisi secundum consuetudinem temporum Ugonis, sacramentis, sicut supradictum est, diffinitum. Albergariam in proprietate alicujus absque voluntate illius, cujus proprietates est, non faciemus. In suprascripta civitate, vel prope eam usque ad medium milliarium, terras, quæ fuere pascua vel paludes, sitas ante prædia illorum, vel ecclesiarum, et communia pascua, non tamen occasione pascuum occupata, eis non tollemus, nec laborare faciemus; et per eos laborare non contendemus, vel per nos ali-

quis, usque ad illos fines, quos laudaverint homines ab eis electi ad hoc officium, qui iurejurando affirmant se bona fide aestimatos et terminatos illas terras quæ fuere pascua vel paludes, et illas demonstratos, quod erant pascua, quæ ad culturam debeant remanere. Et nullo amore vel odio propterea missuros illos, si noluerint, ad sacramenta distringemus. Et quod ipsi laudaverint esse, in alium statum transmutare per bonam fidem prohibebimus. Qui si discordaverint in eligendis prædictis hominibus, non eligemus, et iurare distringemus. In Roma, et ab ipsa Roma usque Papiam nullum ripaticum labunt in eis mercatis et locis, ubi ipsi soliti sunt ire per suos, aut se jam ad mercandum ivisse possunt ratione probare. Et illi negotiatores, qui ad visam ire voluerint, non prohibebuntur. Nec marchionem aliquem in Tuscia mittemus sine laudatione hominum duodecim electorum in colloquio acto sonantibus campanis. A fauce Arni usque ad lipaltam eos cunctes et revertentes per Arnun præari, aut assaltum facere non permittemus, nisi forasse per meritum. Aldium, quod est in ripa Arni extraque parte a mare usque ad Orticiam, non sine vi impediti. Ultra muros antiquos civitatis, quod est ab antiquis muris usque ad Arnun, ad communem utilitatem liberabimus. Nec domum in prædictis terminis elevari usque ad triginta sex brachia interici permittemus. Et ut hoc firmum et inconvulsim sit, hanc chartam scribi jussimus, quam nostra manu, ut infra videtur, corroboratam sigilli nostri impressione fecimus insigniri. Junximus etiam, ut si aliqua navis fuerit retenta a Gajeta usque ad Luni, nullus audeat deprædare, neque invadere bona ipsorum Pisanorum. Si quis autem hujus præcepti nostri violator extiterit, sciat se ducentas libras auri optimi compositurum, medietatem nostræ cameræ, medietatem illi contra quem fuerit injuria.

Signum domni Heinrici Romanorum regis invictissimi.

Burchardus cancellarius vice..... archicancellarius cognovi.

Datum anno Dominicæ Incarnationis millesimo milagesimo primo, indictione IV, anno autem ordinationis domini Heinrici quarti regis XXIV, regni XXX.

Actum feliciter in Christi nomine.

X.

Henrici inter reges quarti inter Augustos tertii diploma, quo jura omnia ac privilegia Farfensi cœnobio confirmat et auget.

(Anno 1084.)

[MURATORI, *Rer. Ital. Scrip.*, II, II, 605.]

HENRICUS, divina favente clementia, Romanorum imperator Augustus.

Cum petitionibus servorum Dei rationalibus divinitus amore favemus, et his opportuna beneficia largimur, præmium æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque fidelium, presentium videlicet et futurorum, comperiat solertia qualiter Berardus venerabilis abbas monasterii Sanctæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, quod in ducatu Spoletino

Asitum est, et in conitatu Sabinensi constructum in loco qui dicitur Acutianus, nostram adiens præsentiam, ostendit nobis nostrorum antecessorum, regum, vel imperatorum præcepta eidem monasterio facta, aureis sigillis bullata scilicet Caroli imperatoris Ludovici, et Lotharii, nec non et Ludovici, alterius, in quibus continebatur, quomodo ipsi, et antecessores eorum Liutprandus scilicet ac Rathgisius, Haistulphus, Desiderius, Longobardorum reges, nec non et imperatorum parentum nostrorum, scilicet Chuonradi avi nostri, et bonæ memoriæ patris nostri Heinrici prædictum monasterium, propter divinum amorem, et reverentiam sanctæ Dei genitricis semper virginis Mariæ dominæ nostræ, sub sua semper tuitione tenuissent. Ob firmitatem tamen rei postulavit prædictus abbas ut eorundem imperatorum præcepta nostra auctoritate confirmarem, et immunitatis præceptum suo monasterio dare juberem.

Nos vero ejus justis postulationibus assentientes, confirmamus eidem monasterio quidquid futuris temporibus per instrumenta chartarum vindicare contigerit, prout juste et legaliter possumus, videlicet quæcunque habere videtur in territorio Sabinensi, id est ecclesiam Sancti Benedicti cum omnibus suis pertinentiis, et castellum de Arci cum tota integritate sua, et castellum, nomine Tribucum, in integrum, et alveum Pharphæ totum in integrum, ecclesiam Sancti Angeli in Tancia cum gualdo, et omnibus suis pertinentiis, sicuti Hildebrandus dux per sua confirmavit præcepta, castellum de Bucciniano totum in integrum, castrum Pharphæ cum totis subjacentiis sibi pertinentibus castelli quod vocatur Capud Pharphæ, et Sancti Angeli cognomine, et castelli Cerreti mali, et Scandrilix, et Petræ Dæmonum, et Rocæ Salici sistorum quinque totam medietatem, cum Podii Majani medietate, et toto gualdo ejus, castellum Vulpinianum, castellum de Marciliano, castellum de Ferraniano, podium de Catino, castellum de Cuffi, et castellum de Furano, curtem de Lori, ecclesiam Sanctæ Helenæ. In civitate Ortana ecclesiam Sancti Theodori; in Viterbio ecclesiam Sanctæ Mariæ, ecclesiam Sancti Valentini in Burgo; in territorio Tuscano, cellam Sanctæ Mariæ in Minione cum gualdo, et monte Garberti, et ripa Albella, et marino portu, ecclesiam Sancti Laurentii.... flumine ecclesiam Sanctæ Severæ, medietatem civitatis Vetulæ, et portus, quem dedit Rainerius comes filius Saxonis comitis pro remedio animæ suæ prædicto cœnobio Sanctæ Mariæ, et qui filius ejus Saxo ante præsentiam nostram refutavit, et per chartam ipsi monasterio confirmavit irrevocabili sua et hæredum suorum sub centum librarum denariorum pœna Papiensium, ecclesiam Sancti Petri extra muros civitatis Cornetanæ, et quidquid infra ipsam civitatem vel foris habere videtur, ecclesiam Sancti Peregrini, ecclesiam Sancti Angeli sub ripa in conitatu Senensi, curtem Leoninam in conitatu Narniensi, monasterium Sancti Angeli, et collem Sancti Antimi, et Sanctæ Mariæ, et Sancti Joannis infra

civitatem Interamnensem, ecclesiam Sancti Salvatoris, et Sancti Siri, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Mediano cum medietate ipsius castelli in comitatu Perusino, cellam Sanctæ Mariæ in Diruta in comitatu Assisio, ecclesiam Sancti Bartholomæi, et Sancti Joannis in Satriano, et Sancti Benedicti.

In comitatu Spoletino, ecclesiam Sancti Marci, et Sancti Salvatoris, et Sancti Pauli, et Sancti Martini, in comitatu Ausimano, curtem de monte Polisco; in comitatu Senogalliensi, curtem de Luzano; in comitatu Camerino curtem de Sala bona, et de Trevenano, et de Sancti Abundii, et Sancti Viti; et in castello Petroso, curtem Sanctæ Antix, et de castello Albocavallo, duas partes, sicut Octavianus per chartas in ipso monasterio dedit. In comitatu Firmano monasterium Sanctæ Mariæ, et Sanctæ Victoriæ, quod positum est in Mantenano monte; cum castellis, cellis, villis, et curtem de Plotersano cum castello, curtem de Curesiano cum castello, Sanctam Mariam in casule cum castello de Area antiqua, et castellum de Tariano, et portionem de Morta, castellum de Aganello cum molendinis, Sanctam Mariam in Strata, Sanctam Mariam in Pontana, Sanctam Mariam in Clenti, cum castellis, et ecclesiis, et molendinis, et aquam deducere, ubi necesse fuerit. Item contra flumen Clentis curtem Sancti Silvestri intra civitatem Firmanam, et alibi curtem Sancti Sabini, et curtem quæ vocatur in Præterio cum omnibus suis pertinentiis, curtem Sancti Martini cum medietate collis Bonelli, et medietatem de Morra, et quartam partem ex alio, et castellum de Cubeta, et portionem de Rose, et curtem de Moliano, in qua est ecclesia Sanctæ Victoriæ, et portionem de insula de Verano; in Troliano, terras, ac vineas cum littore maris, et portu, et medietatem castelli de monte Alberti, curtem de filiis Rodsimundi cum castello, et ecclesiis, curtem de Talasano, et medietatem castelli de Luroli, monasterium Sancti Salvatoris in Cantalupo, et Sancti Benedicti de Ripa; in comitatu Asculano, juxta flumen Asum, monasterium Sancti Salvatoris cum castello Furciæ, Calliano, et Cimbriano, castrum Ophidæ, Iscelam, Beneventulum, Sanctum Valentinum, montem Aguseanum, insulam Sancti Elisei, medietatem de Porche, quintam partem de Ripa, Contenanum, Asinanum, montem Così, Spinetulana, Avilanum, Dullianum, medietatem podii Sancti Emundii, castellum de Curru, monasterium Sancti Laurentii in Polesio cum castello Rotello, octavam partem Postmontis, collem Marii, podium, n. o. item Prandonis, montem Cretaceum, Scurculam, medietatem de foce de Tronto, curtem de Mozano Sessu pisile; in comitatu Aprutiniensi curtem de Moliano, curtem de Surnaria, ecclesiam S. Petri in Podoniano; in comitatu Pinnensi curtem, quæ dicitur in monte Peditto, cum castello ibi ædificato, curtem

(8) Vide infra hoc idem repetitum anno 1118, in diplomate Henrici V Augusti. Nunquam antea Farfenses monachi hoc impetrarant, et ne forte quidem

A aliam prope se, curtem Sanctæ Mariæ in Catina, curtem Sanctæ Lucix in Ciciliano, ecclesiam Sancti Clementis, et Sancti Eliæ; in comitatu Teramo, monasterium Sancti Stephani, quod positum in Laccania, et Pharam filiorum Guarneii et podium Hortonellæ, Sanctum Clementem sicut Allys comes per concambium pro portione de Attissa debet; in comitatu Balbensi curtem Sanctæ Mariæ in Gricano, et Sancti Angeli, et Sancti Laurentii, et Sancti Joannis, et Sorzano, et ecclesiam Sancti Peregrini et Sanctam Mariam in Forfone, et Sanctam Mariam in Sarzana in Samnii partibus super Vulturone fimen, monasterium Sancti Vincentii (8) cum castellis, et omnibus suis pertinentiis, quod sanctus Thomas Pharphensi monasterio a duce Gisulfo per preceptum acquisivit: in comitatu Morsicano curtem Sancti Leucii, et curtem de Transaquas, et Sanctæ Mariæ in Apinianici, et curtem Sancti Adriani; in Aniternensi castellum, quod vocatur pratorium, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Lorianum cum servis, et ancillis suis, curtem de castello Colle Monte era ecclesia Sanctæ Mariæ in Casali, curtem de Valzatis, ecclesiam Sancti Salvatoris, et Sancti Sebastiani, curtem Sancti Martini, monasterium pellerum Sancti Georgii, et ecclesiam Sancti Michaelis archangeli, et ecclesiam Sancti Jacobi, et Sancti Georgii, et aquam de Manicone, ecclesiam Sancti Salvatoris cum terra de Acupiela, et ecclesia Sancti Leopardi, et Sancti Gregorii, et Sanctæ Agathæ, et Sancti Eliæ, et Sancti Joannis, ecclesia in Asera, et ecclesiam alteram Sancti Joannis a Tazano, et ecclesiam Sancti Justini, castellum, quod vocatur Lunianum, et Asprum, et podium Sancti Maximi; item, ecclesiam Sancti Petri in Pissile; in Interocrino territorio, curtem Canate; in territorio Carzulano, ecclesiam Sancti Vincentii, et Sancti Thomæ apostoli; castrum vetus de Ophiano, et castellum de monte Liano, et monasterium Sancti Joannis, ecclesiam Sanctæ Agnetis, curtem de Territa et Narnate in Torre, curtem Sanctæ Mariæ in Corneto; in civitate Tiburtina ecclesiam Sanctæ Mariæ, cognomento Sancti Adriani; in urbe Roma cellam Sanctæ Mariæ, et ecclesiam Sancti Benedicti in loco, qui dicitur Scorticiarii, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Formello, quam Leo IX papa miseriter contulit; in territorio Collineusi ecclesia Sancti Andreæ, et ecclesiam Sancti Blasii, et Sancti Sebastiani, et Sanctæ Mariæ juxta castellum extra portam, ecclesiam Sanctæ Justine, et ecclesia Sanctæ Christine; in Pisia civitate ecclesiam Sancti Petri, et alibi ecclesiam Sancti Thomæ.

Insuper et per istud nostrum præceptum restitimus terras Sanctæ Mariæ, juxta Pisiam petas in loco, ubi dicitur a la Revoluta, aliam petiam juxta flumen Arnun, ubi dicitur Playa de Phtinun, et in Gompho terram modiorum xxiv; in territorio quæsierant, ut sibi jus assererent in exonium Vulturunense cœnobium.

Reatino Repastum castrum; in comitatu Firmano, A
 curtem Sancti Salvatoris sub muro civitatis Firmanae, et curtem Sancti Gervasii, et curtem Sancti Sigismundi, et terram de Paratinis, curtem Sancti Angeli de Villa magna, curtem Sancti Desiderii, et curtem de Cupresseto, et curtem Sancti Angeli in Niviano, et curtem Sancti Venantii, et curtem de Columelli, et curtem Sanctae Felicitatis, terram de Raviliano, et curtem Sancti Venantii, et de Solario, et curtem Sanctae Mariae in Motiano, et curtem de Ganiuatis in loco qui vocatur Murrum, curtem de Brezzano in loco qui vocatur Serranianus, castellum florum Guinizonis, curtem Sanctae Mariae matris Domini, curtem Sancti Maroti, et curtem de Valle, curtem Sanctae Mariae in Ortatiano, et curtem Sancti Salvatoris in Memoriis, curtem de Blotenano, B
 curtem Sancti Antimi, et curtem de monte Falcone. C
 et curtem Sanctae Mariae in Murra, curtem Sancti Angeli inter duas terras, et aliam curtem Sancti Angeli in Murgiano, curtem Sancti Angeli in Aniano, item curtem de monasterio Lumerio cum ecclesiis duabus, id est Sanctae Mariae et Sancti benedicti cum omnibus earum pertinentiis.

Haec autem supradicta omnia, quae ad praedictum monasterium pertinere videntur, seu et in futurum ab aliis hominibus juste et legaliter ei acciderint, nec non et ea quae injuste ab aliquibus possidentur, ut in urbe Roma, vel in caeteris totius regni nostri Italiae partibus habere dignoscitur, per hoc nostrum praecipuum eidem sancto loco confirmamus, et per annum, et per jussionem nostram, nostrorumque antecessorum regum, vel imperatorum auctoritate, ma cum terris, vineis, monasteriis sibi subjectis, ecclesiis, castellis, curtibus, domibus, villis, capellis, aquis, aquarum decursibus, piscationibus, montibus, mercatis, cultis vel incultis, colonis, aldiis, viciis, manentibus, omnibusque supra terram ipsius monasterii residentibus, servis, ancillis, omnique familia utriusque sexus, cunctisque animalibus. Atque pro Dei amore nostraeque animae salute, idem monasterio ministrantibus perdonamus, ut nullus eorum, aut suorum hominum deinceps, freda, et tributa undecunque exigenda, aut mansiones, et paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut omnes ejusdem monasterii, tam ingenuos quam servos, libellarios, sive clericos, vel chartularios, D
 ut offertos, omnesque sub ditione hujus monasterii commanentes, distringendos, vel ad publicas exubias compellendos, aut ullas redhibitiones, aut uaslibet occasiones requirendas, nostris vel futuri temporis diebus, ingredi audeat, aut in aliquo loco et portonaticum, aut ripaticum, aut glandaticum, et herbaticum, vel pontonaticum, tam de monachis quam de monachabus, quam clericis, quam de omnibus supra terras eorum residentibus. Confirmamus idem monasterio privilegia Romanorum pontificum Adriani et Pauli et eorum successorum, simul cum omnibus rebus sibi collatis a diversis hominibus, commutationes, donationes, seu et omnia quae per

instrumenta chartarum, et diximus, illi largitz, aut largienda sunt monasterio, cum omnibus suis pertinentiis. De teloneis vero mercatorum, et pontium, decimas ad portam monasterii dare jubemus. Praecipientes ergo jubemus ut nullus archiepiscopus, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, vel aliquis missus noster discurrens, sculdasius, castaldius, nullaque imperii nostri magna parvaque persona praedicti monasterii abbatem, vel monachos, seu aliquem fidelem inquietare, molestare, aut, de his quae suprascripta sunt, sine legali judicio disvestire praesumat, aut aliquam minorationem facere tentet.

Unde monemus fidelitatem vestram, ut cum jam factus abbas, vel monachi, aut advocatus ejusdem monasterii in vestra ministeria justitias requirendas venerit, duces, seu comites, qui pro tempore fuerint, in quorum ducatu vel comitatu praefatum cenobium aliquid possidere dignoscitur, defensores, atque adjuutores existant in omnibus, tam praefato abbati quam successoribus ejus, ut nullius potestatis personam vim aut iuvationem aliam inferre permittant in his, quae ad memoratam ecclesiam pertinent. Et nullus ausus sit recipere sub sua jussione, aut tuitione ejusdem monasterii fugitivos, vel malo animo discedentes. Precarias vero, et commutationes injuste factas, vel injuste acquisitas, volumus irritas, et absque poena obligationis solutas, offertosque praedicti monasterii nolumus in saeculo vagari, sed ubicunque inventi fuerint, liceat abbati, qui pro tempore fuerit, vel etiam monachis ad monasterium revocare, et si opus fuerit, dux, aut comes ejusdem temporis eos ad monasterium reverti faciat. Si vero de qualibet causa a parte ipsius monasterii orta fuerit intentio, non per viles personas, sed per nobiliores homines et veraciores, sicut ad praesentiam nostram, rei veritas inquiratur et finjatur. Nulla denique mallatura ab advocato ipsius monasterii penitus requiratur, nec etiam bannus noster pro qualibet causa a parte memorati monasterii aliquando exigatur, sed liceat abbati et successoribus ejus res et possessiones jam dicti monasterii sub immunitatis atque tuitionis ordine possidere. Et si fodrum, vel aliquid de ejusdem monasterii possessionibus fiscus noster sperare potuerit, totum pro aeternae remunerationis praemio ipsi monasterio concedimus in alimoniam pauperum, et stipendia monachorum ibidem Deo militantium, ut nostris, futurisque temporibus proficiat in augmentis, quatenus memoratos Dei servos liberius pro nobis, et stabilitate nostri imperii, Domini clementiam exorare delectet. Et quodocunque abbas ejusdem monasterii de hac luce migraverit, ipsis inter se monachis unanimiter consentientibus, secundum regulam sancti Benedicti, sicut eorum edocet ordo, et rectum est, quem digniorem sibi invenerint licentiam habeant eligendi abbatem. Si quis igitur hujus nostrae confirmationis praecipui quandoque violator extiterit, vel quidpiam eorum, quae fieri prohibuimus, contra praenominatum monasterium facere

tentaverit, sciat se secundum constitutionem Domini, et genitoris nostri Henrici imperatoris Augusti, aliorumque imperatorum, qui hujus monasterii roboraverunt præcepta, et per hanc nostram præceptionem mille libras auri purissimi esse compositurum, medietatem cameræ nostræ, et medietatem prædicto monasterio, ipsumque regentibus.

Datum anno Dominicæ Incarnationis 1084, anno autem Domni Henrici IV regis tertii Romanorum imperatoris Augusti ordinationis xxx, regni xxviii, imperii primo.

XI.

Confirmatio omnium bonorum et jurium facta monasterio S. Zenonis Veronensis ab Henrico quarto rege, imperatore tertio.

(Anno 1084.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, I, 759.]

In nomine sanctæ et in individua Trinitatis, Henricus divina favente clementia Romanorum imperator Augustus. Imperialem sublimitatem concedet, ut quanto cæteris dignitatibus excelsior colitur, tanto justis petitionibus Deo servientium benignior nec non clementior inveniatur. Quapropter notum esse volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrisque fidelibus, tam futuris quamque præsentibus, qualiter dominus Sigebodus, sanctæ Veronensis Ecclesiæ episcopus, una cum Werinberio abbate monasterii Sancti Zenonis confessoris, nostram clementiam suppliciter exorando ad it, ut ob amorem Dei omnipotentis, beatique Zenonis reverentiam, multum nos dprecans, ut omnes proprietates et possessiones monasterii prædicti, etc., eidem cænobio corroborarem. Nos vero justis eorum petitionibus consentientes pro remedio animæ nostræ, et ob interventum dilectissimæ conjugis nostræ Berthæ, atque ob interventum charissimi filii nostri Chuonradi, prædicto monasterio concedendo confirmamus, etc., id est in judiciaria Gardense castellum, quod nominatur Pasturingo, quod monasterio Sancti Zenonis bonæ memoriæ Arduinus comes et filius ejus Eriprandus pro remedio animarum suarum per chartam offerisionis contulerunt, etc. Nec non et castellum, quod vocatur Insula Noncense, quod ad ipsum monasterium per offerisionem, donationem, atque comparisonem devenit, cum omni reddito et districtu, vel fodrum, quod nunc habere videtur. Donamus insuper atque concedimus eidem monasterio Sancti Zenonis liberos homines, quos vulgo Arimanos vocant, habitantes in castello Sancti Viti, et in ejus territorio, nec non et Herimannos habitantes in vico Sancti Zenonis ab ecclesia Sancti Martini in aquario usque ad clivum, cum omni debito, districtu, actione, atque placitu. Seu quidquid a bonæ memoriæ Otherto, atque Adalferio Veronensium episcopis concessum fuit, id est furtum, adulterium, atque rapiticum a præfata ecclesia usque ad clivum, nec non et cum omnibus rebus ad præfatum monasterium pertinentibus, cum ecclesiis, et castellis, vicis, colonis, mancipiis, commendatitiis, factitiis, etc.

A Quapropter jubemus atque decernimus ut quascunque memorata ecclesia Sancti Zenonis, etc., juste et legaliter habere dignoscitur, etc., securiter teneat, etc. Nullum censum, neque thelonium, vel de silvis capulum persolvere cogatur. Nullus infra eorum villas aut castella ingredi, placium tenere, aut eorum liberos, sive famulos distringere vel pignorare, neque hospitari, seu aliquam functionem aut exactionem exigere audeat. Si quis vero, etc.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris Augusti.

Burchardus cancellarius vice Sigewini archicancellarii recognovi.

B Data xv Kalendas Julii, anno Dominicæ Incarnationis 1084, indictione vi, anno autem domni Henrici tertii Romanorum imperatoris, regni xiii, imperii vero i.

Actum Veronæ in Christi nomine. Amen.

Locus sigilli cerei ✕ exstantis cum imperatore sedente, et manu dextra globum sinistra hastam tenente, cum epigraphe HENRICUS DI GRATIA TERCIUS..... TOR AUG.

XII.

Diploma Henrici III imperatoris Rodulfo abbati Stibulensi concessum. — Confirmat omnes monasterii possessiones, immunitates et commutationes, clericorum jura limitat, et Malsmundariensium ecclesiam compeccit.

(Anno 1089.)

[MARTENE, *Ampl. Collect.*, II, 75.]

C In nomine sanctæ et individua Trinitatis. Respectu divinae miserationis electus tertius Romanorum imperator Augustus, gratia Dei, Romanorum imperator Augustus et patricius.

Quoniam comperimus auctoritate sancte Scripturæ omnem hominem de bonis exemplum accipere debere, dignum et justum fatemur, id magis imperialem celsitudinem sollicitius decere servare; et enim auctoritas tantæ sublimitatis aliquando reverere qualiter res ecclesiarum Dei sitæ sint, et quæ præcedentibus regibus vel imperatoribus in eis servientibus tradita sint, et ab eis tradita vel concessa auctoritatis suæ renovare ac roborare litteris. Tale noverit numerositas fidelium nostrorum, tam presentium quam futurorum, illustrem virum abbatem Rodulphum de monasteriis, Stabulaus sive Malsmundarium cognominatis, quæ utraque quondam corporaliter vivens sanctus Remaculus sumptu et cura Sigiberti regis, infra forestem nostram in villa Arduennæ, fabricavit et consecravit, in quorum ecclesia principali, id est Stabulaus, corpore tenus sibi quiescere complacuit, nos cum monachis suis adisse, et scripta vitæ ipsius agii confessoris Christi Remaculi nec non et præcepta regum Sigiberti, Henrici Theoderici, qui petitione ejus et admonitione constructores fuerunt ipsorum locorum, et sancti imperatorum Caroli, Ludovici, trium Ottoarum, serenissimæ memoriæ Henrici imperatoris genitoris nostri detulisse et postulasse nostram celsitudinem.

ut omnia appendentia, vel tradita ipsis ecclesiis, a tempore sancti Remacli per succedentia tempora, nostræ imperialis præceptionis firmaremus auctoritate. Est igitur nostra dignatione sancitum ut quidquid prædecessorum suorum temporibus in illis locis fuit traditum aut condonatum, seu quod abbati Popponi Imperator Henricus, ob suæ animæ mercedem in Hasbanio reddidit beneficium, sive quod a divæ memoriæ avo nostro ipsi fuit restitutum a comite Herimanno, ex hærede mortuo per aliquanta tempora injuste detentum, Scalentin videlicet et Palisiodum cum omnibus appendiciis suis, nec non et decimas ecclesiarum, quas prædecessoribus ipsius prædecessores nostri imperatores dederunt, et confirmaverunt, et quidquid ad ipsa loca emit, sextam videlicet de Amblava et Tumbis a comite Godefrido de Engais, vel quod de bono ecclesiæ concambiavit Wendengias et Corworo mon. abbatis Sancti Maximini data villa, Asteleburna loco concambii, seu quod ab Hathelino (9) episcopo Bantbergensi et ejus præposito Liupoldo concambiavit, prædiolum scilicet Luke-senges pro Wendengus et duobus mansis apud Andernaicum, et pro nova de Buobarde, sine aliqua infractura maneat inconvulsum. Quoniam vero prædecessores nostri reges vel imperatores suæ auctoritatis firmitate ipsis locis sanciverunt ut advocatus ipsorum monasteriorum in cortibus, ad ipsa loca respicientibus, non præsumat mansuras aut paraturas facere, redhibitiones vel freda exigere, aut placitum tenere, aut paretredos sumere sibi sine permissu abbatis vel voluntate, eadem et nos ipsi abbati et ejus successoribus firmando corroboramus, hanc audeat infringere vigoramus, et quidquid sane aquisitum reperit in quibuslibet rebus Ecclesiæ, corroboratur nostræ præceptionis auctoritate, habens eamunitatem ab omni advocatorum infestatione. Et quoniam monachis Malmundarii constitutis, sancita antiquorum regum vel imperatorum non suffecerunt, sed sub duobus abbatibus rescindere eadem monasteria laboraverunt, quod a temporibus sancti Remacli adhuc manet inconvulsum, propter hoc, inquam, ne aliqua deinceps inter eos controversia fiat, quod evenisse temporibus domni imperatoris Ottonis secundi constat, quodque infra annos pueritiæ nostræ per nos quorundam non sano depravatos consilio per quinquennium et eo amplius tempore contigit evenisse; sed apud curiam nostram Leggiæ celebratam in Pascha anno videlicet 1071 Incarnationis Dominicæ, ipsi sancto Remaclo nobis præsentialiter (10) oblato causa expetendæ justitiæ, qui utrorumque cœnobiorum fundator illic per miracula, quæ Deus omnipotens per eum nobis et fidelibus nostris præsentibus dignatus est ostendere, claudit esse veracissime quod a nobis erat discissum

A injuste; fatemur nos juste sibi redditum perpetualliter redintegrasse. Et ideo statuimus firmissime, secundum nostrum imperiale edictum, ut sub unius abbatis regimine, sicut jugiter permansit, utrumque sit deinceps subjectum cœnobiolum. Et ut hæc nostræ concessionis ac renovationis atque confirmationis de omnibus his plenior habeatur auctoritas, manu propria hoc præceptum subterfirmavimus, et sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris Augusti.

Humbertus cancellarius vice Ruothardi archicancellarii recognovi.

Data est x Kalend. Decembris, anno ab Incarnatione Domini 1089, indictione xii; anno autem domni Henrici tertii Romanorum imperatoris Augusti, regni quidem xxxvi, imperii vero vi.

Actum Magontia in Christi nomine feliciter. Amen.

XIII.

Henrici regis quarti, imperatoris tertii, diploma, quo nonnulla castella confirmat monasterio Veronensi S. Zenonis.

(Anno 1090.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, V, 623.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Henricus, divina favente clementia, Romanorum imperator Augustus.

Imperialem sublimitatem condecet, etc. Hac ergo justa et æqua consideratione propter Domini timorem, et animæ nostræ, vel parentum nostrorum remedium monasterio beati Zenonis per hanc præsentem nostræ munificentia auctoritatem perpetuo confirmamus, modisque omnibus corroboramus, id est in judiciaria Gardense castellum, quod nominatur Pastoringo, quod monasterio Sancti Zenonis bonæ memoriæ Arduinus comes, et filius ejus Eriprandus pro remedio animarum suarum per chartam offerisionis contulerunt cum omnibus pertinentiis suis, etc., nec non et castellum quod vocatur Insula Nonense, quod ad ipsum monasterium per offerisionem, donationem, atque comparisonem devenit, cum omni redditu, et districtu, et fodru, etc. Placuit etiam nostræ serenitati ob æternam remunerationem statuendo. ut castrum, quod dicitur Capavum, quod a puero Uberto pro remedio animæ suæ, suorumque parentum, monasterio Sancti Zenonis judicatum, atque traditum esse cognoscitur, cum omnibus rebus jam dicti castri pertinentibus, seu famulis, facticiis, cum omni debita distinctione. Quod denique confirmamus etiam dicto monasterio Sancti Zenonis ad suorum præbenda monachorum eleemosynam proprietamus cum omnibus suis pertinentiis, districtis, etc. Si quis igitur dux, marchio, etc.

peritur.

(10) Quomodo id factum fuerit fusius descriptum habes in libello De triumpho S. Remacli, quem edit Chapeavilla ad calcem tom. II.

(9) Hathelinus desideratur in serie episcoporum Bambergensium apud Bucelinum, collocandus inter Hermannum anno 1075, a Gregorio septimo exautoratum et Rupertum qui anno 1089 præfuisse re-

Signum domni Henrici tertii invictissimi imperatoris Augusti. Locus † sigilli Cerei deperdit.

Ego Ogerius Dei gratia Hiporiensis episcopus et cancellarius vice Herimanni cancellarii recognovi.

..... Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo, vi indictione, regnante Henrico imperatore III regni ejus xxv, imperii autem viii. Hoc actum est iv. Id. Aprilis Veronæ. In Dei nomine feliciter. Amen.

XIV.

Donatio Castri Novi, Campitelli, et Scorciaroli facta Cononi episcopo Mantuano, ejusque ecclesiæ, ab Henrico rege IV, imperatore III.

(Anno 1093.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, V, 645.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. HEINRICUS imperator semper Augustus.

Quoniam opportunum nobis, et utile valde statui ac decore regni et imperii nostri evidenter esse cognoscimus sanis nostrorum fidelium consiliis, in his maxime quæ ad curam et honorem nostri regiminis pertinent, diligenter condescendere, si quid forte occurrit, quod honorem nostrum non minuat, et sanctam sublimet Ecclesiam, eorum nullatenus debemus salutaria consilia contemnere. Dicit namque Sapientia: Omnia fac cum consilio, et postea non poenitebis (*Eccli. xxxii, 24*). Est quoque, juxta Psalmistam, regis honor judicium et justitiam diligere, et in veritate posse dicere cum Psalmista: Domine, dileximus decorem domus tuæ (*Psal. xxv, 8*). Ut igitur per honorem et amplificationem donorum Dei, cujus servitio vacare debemus incessanter ex dilectione, si salvari cupimus et æternam consequi gloriam, nostrorum sane fidelium consilia piis auribus exaudientes, et ad dignam et humilem, et laudabilem petitionem Cononis Mantuani episcopi elementer respicientes, Castrum Novum, et Campitellum, atque Scorciarolum cum omnibus eorum pertinentiis intus et foris, salva nostra regali justitia, per hanc nostram præceptalem paginam habenda perenniter atque possidenda sine molestia jure proprietario Mantuanæ Ecclesiæ concessimus. Si quis igitur dux, marchio, comes, vicecomes, aut alia quælibet persona, cujuscunque conditionis fuerit, hanc nostram præceptalem paginam violare præsumperit, mille libras auri puri compositurus banno nostro subjacebit, medietatem nostræ cameræ, et medietatem prædictæ Ecclesiæ. Ut autem inviolabiliter ab omnibus observetur, imagine nostri sigilli insigniri diligenter jussimus.

Signum domni Henrici imperatoris Augusti.

Datum anno Dominicæ Incarnat. 1093, regnante domno Henrico Romanorum imperatore Augusto xxxix, imperante vero ix, indictione vero v.

Auctum Mantuæ feliciter.

XV.

Henrici regis IV imperatoris III diploma confirmationum quorumlibet jurium Ticinensis Ecclesiæ.

(Anno 1093.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, VI, 327.]

..... intervenit quoque marchio Wilielmi, Arduinus. civium Papiensium majorum et minorum, Papiensi Ecclesiæ beatissimi Syri gloriosi confessoris, cujus pio intercessu nostrum viget imperium. leguntur per hanc præceptalem paginam jure perenni donamus siquæ concedimus, nominatim videlicet Brementensem abbatiam cum omnibus quæ ad illam pertinent, castris, curtibus, villis, capellis, silvis, terris, cultis et incultis, pascuis, paludibus, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, districtis, teloneis, albergariis, placitis invest. conditionibus, ac familiis, cellis quoque nominatim hic notatis: Sanctum Petrum in Novalesio, campana Merleti, Sanctum Andream in Taurino, Babianam, serram Sancti Petri, cellam Cavalariæ, Sanctum Petrum in Pagno, Polentiam, Sanctum Petrum ad Wascum, Sanctam Mariam in Polexi, cellam de Supunigo, cellam de Laumello, Sanctam Agulham in Balsula, Rometam, castella etiam Castapetina, Gunzove, Sanctum Salvatorem, Cano. Tanetum, Palaciolum, Cissalum, seu cæteras ecclesias. curtes et omnes res ad prædictam abbatiam et cellas pertinentes. in integro. Si quis igitur dux, marchio, comes, vicecomes, ad quælibet alia persona hanc præceptalem paginam violare præsumperit, mille libras auri optimi compositurus banno nostro subjacebit, medietatem nostræ cameræ, et medietatem prædictæ Papiensi Ecclesiæ. Quod ut verius credatur, et ab omnibus inviolabiliter observetur, impressione nostri sigilli jussimus insigniri.

Signum domni Henrici Romanorum imperatoris invictissimi atque piissimi in virtute Dei.

Ego Ogerius, Dei gratia, Hiporiensis episcopus et cancellarius, vice Herimanni Coloniensis archiepiscopi archicancellarii recognovi.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo tertio, indictione prima, regnante Henrico xxxix, imperante autem ix, mense Maio.

Actum est Papiæ feliciter.

XVI.

Decretum Henrici imperatoris tertii promulgatum a placito Patavi habito pro tutela quorundam herorum, ad monachos Sanctæ Justine Patavæ spectantium.

(Anno 1095.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, II, 943.]

Dum in Dei nomine in civitate Patavi in Brivio juxta episcopalem domum in judicio residebat dominus Henricus, Dei gratia, tertius Romanorum imperator Augustus, adesset cum eo Walbrunus Veronensis episcopus ac cancellarius, Brucharius, et Walnerius marchiones, Bonefacius comes, Mastardus comes, Hisnardus, Aldecherius, Aichardus.

Ugo, Gumbertus Judices, Peregrinus de Verona, A Ubertus de Fontanaviva, Cono, Gumbertus de Talzano, Odëricus de Salvazano, Ucho de Casale, Baronzello, et Cono Patuaro, Bernardus Almenardo, Odo de Justinus judex, et reliqui plures. Ibi que in eorum veniens præsentia Joannes presbyter et monachus, prior monasterii Sanctæ Justinæ, cum cæteris monachis ejusdem monasterii, insimul cum Ingelero advocato suprascripti monasterii, retulerunt et cœperunt dicere, ac postulare mercedem. « Petimus ad vos, domne imperator, ut vos, propter Deum ac vestram mercedem, mittatis bandum super nos, et super illas res quas res Litulfus de Cararia hic in vestra præsentia nobis refudavit, scilicet curtem quæ vocatur Montesilice, cum omnibus rebus ad ipsam curtem pertinentibus, et super illas res, quas Milo et Heinricus germani similiter hic in vestra præsentia nobis refudaverunt, scilicet villa, quæ dicitur Lignaria, et villa quæ dicitur Ronchi, cum omnibus pertinentiis suis, et villa, quæ dicitur Tribano, et Caput Silvæ. » Tunc cum prædictus dominus imperator taliter audisset mercedem, per judicum consilium, qui ibi aderant, et per fustem, quem in sua tenebat manu, misit bandum super prædictos monachos et super eorum advocatum, et super prædictum monasterium, et super prædictas omnes illas res, quæ superius leguntur in integrum, ut nullus quislibet homo prædictum mo-

nasterium de prædictis rebus inquietare aut molestare, vel devestire audeat. Qui vero hoc fecerit, sciat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem cameræ domni imperatoris, et medietatem ad prædictum monasterium Sanctæ Justinæ. Et insuper misit bandum, ut nullus episcopus, nullusque abbas prædictas res audeat in beneficium alicui dare vel per titulum pignoris alicui obligare, vel quodcunque ingenium a manibus fratrum auferre. Qui vero hoc fecerit, sciat se compositurum parti publicæ auri optimi libras centum. Finita et causa, et notitia pro securitate suprascriptum monasterium Sanctæ Justinæ fieri admonuerunt.

Quidem et ego Joannes notarius ex jussione domni imperatoris, et judicum admonitione scripsi, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo nonagesimo quinto, secundo Kalendas Junii, indictione tertia.

✕ Ego Heinricus Dei gratia tertius Romanorum imperator Augustus subscripsi.

✕ Ego Wilbrunus cancellarius ex jussione domni imperatoris manu mea subscripsi.

✕ Ego Isnardus judex subscripsi.

✕ Ego Aldegerius judex interfui.

✕ Ego Ugo judex interfui.

✕ Ego Gumbertus judex interfui.

✕ Ego Agichardus judex interfui.

✕ Ego Peregrinus judex interfui.

ANGLORUM REGUM

QUI SÆCULO XI FLORUERE

LEGES ECCLESIASTICÆ ET DIPLOMATA

ÆTHELREDUS II

(Anno 979-1016.)

LEGES ECCLESIASTICÆ ÆTHELREDI

(MANSI, *Concil.* tom. XIX, col. 319.)

Quatuor partes habentur in Jornalensi manuscripto. Tres priores nil conferunt in rem Ecclesiæ, quartæ vero sunt hæc capitula.

TITULI CAPITULORUM.

- I. De denario sanctæ Ecclesiæ dando, et de decimatione thaynorum.
- II. De jejuniis, et feriacione trium dierum ante festum sancti Michaelis.
- III. Quid regi et populo omni die sit cantandum.
- IV. De consuetudinibus sanctæ Dei Ecclesiæ reddendis.

D V. Ne quis vendatur extra patriam.

VI. De roboria.

VII. De eleemosynis, et rectitudinibus ecclesiæ.

HÆC INSTITUERUNT REX ÆTHELREDUS ET SAPIENTES EJUS APUD HABAM

CAPITULA.

- I. In primis ut unus Deus super omnia diligatur et honoretur, et ut omnes regi suo pareant sicut